

## Връзки между защитени територии, защитени зони и места по директиви (Рамсарска конвенция, Директива за диви птици, Директива за хабитати, Конвенция за световно културно и природно наследство)

Съгласно Закона за биологичното разнообразие България изгражда **Национална екологична мрежа**, включваща:

- защитени зони като част от Европейската екологична мрежа "НАТУРА 2000", в които могат да участват защитени територии;
- защитени територии, които не попадат в защитените зони.

В Националната екологична мрежа приоритетно се включват КОРИНЕ места, Рамсарски места, важни места за растенията и орнитологични важни места.

Защитени територии, защитени зони, Натура 2000 места, Рамсарски места, обекти на Световното природно наследство... Всички тези територии целят опазването на природата и устойчиво развитие, но каква е връзката помежду им? Те едно и също ли са или са различни? По какво си приличат и по какво се различават? Ще се опитаме да дадем кратък отговор на този въпрос

**Защитените територии** са първия механизъм за опазване на местообитания на застрашени видове и природа като цяло. Първите защитени територии са обявени преди хиляди години. С оглед подобряване опазването на природата и координиране на дейностите за защитени територии между отделните държави Международния съюз за опазване на природата (IUCN) е разработил препоръчителна категоризация на типовете защитени територии за целия свят и тяхното управление. Българското законодателство като цяло се придържа към тези препоръки. За тяхното прилагане България е приела специален закон, който урежда категориите защитени територии, тяхното предназначение и режим на опазване и ползване, обявяване и управление. Съгласно определението на българския Закон за защитените територии **защитените територии** са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи. В природни и национални паркове може да има включени резервати и подържани резервати, а природните паркове може да включват и защитени местности и природни забележителности.

Защитените територии се управляват съгласно изискванията на Закона (за всяка категория има специфични режими), заповедта за тяхното обявяване (тя включва специфични за съответната територия режими, както и вътрешни зони) и плана за управление за съответната територия (ако има такъв).

Защитените територии по принцип са с по-строги режими и зонирани от защитените зони. Те са плод на дългогодишно проучване и планиране и създаването им е много бавен процес.

---

*Цялата отговорност за съдържанието на изданието се носи от Черноморска мрежа на неправителствените организации и при никакви обстоятелства не може да се приема, че то отразява официалното становище на ФМ на ЕИП и Договарящия орган.*



Поради засилената загуба на биоразнообразие и местообитания на видове Европейският съюз прие две директиви, целящи опазване на Европейската природа. Съществена част от тези две директиви е изграждането на европейската екологична мрежа Natura 2000. **Natura 2000** местата или **защитените зони** (както са наречени по Закона за биологичното разнообразие) са територии поставяни под режими на защита съгласно изискванията на две Директиви – Директивата за дивите птици и Директивата за хабитатите. Тези европейски директиви изискват от страните членки да поставят под режим на защита местообитания на животни и растения, както и определени редки за Европа местообитания (хабитати). За да бъдат приложени в България, текстовете на тези директиви са вкарани в българския Закон за биологичното разнообразие, където местата от Natura 2000 мрежата са наречени **защитени зони**. По всяка от директивите се изисква да бъдат определени територии, съдържащи редки местообитания (например пясъчни дюни) или местообитания на редки видове (например местообитания на червогуша гъска). Тъй като директивите са две, то и мрежата Natura 2000 се състои на практика от две отделни мрежи – на места (защитени зони) по директивата за дивите птици и на места (защитени зони) по директивата за хабитатите. Мрежите от защитени зони по двете директиви се припокриват на много места. Някъде припокриването е пълно и една и съща територия е обявена за место и по двете директиви – например защитена зона „Атанасовско езеро” или „Мандра – Пода”. Другаде припокриването е частично – например защитените зони „Комплекс Калиакра” (по директивата за хабитатите) и „Калиакра” и „Белите скали” (по директивата за дивите птици). В някои случаи няма никакво припокриване – така например защитена зона „Балчик” е место само по Директивата за дивите птици, тъй като е тесен фронт за миграция на прелетни птици. Защитените зони могат да включват в себе си защитени територии. Като цяло режимите на защитените зони са общи и в тях няма значителни ограничения. В защитените зони могат да се извършват всички човешки дейности, които не разрушават местообитанията обект на защита на зоната.

**Рамсарските места** са територии, включени в Списъка на влажните зони с международно значение към **Конвенцията за влажните зони от международно значение, по-специално като местообитание за водолюбиваи птици**. Всяка страна, член на Рамсарската конвенция, определя подходящи влажни зони в рамките на своята територия за включване в Списък на влажните зони с международно значение. При подписването на Конвенция, всяка страна предлага най-малко една влажна зона за включване в списъка, като по всяко време може да добави и други влажни зони.

Обявяването на една влажна зона за „**Рамсарско место**” не води автоматично до никакви промени в нейното управление. То само подчертава международната значимост на съответната влажна зона. Всяка страна трябва да намери юридическите механизми да осигури устойчивото управление на своите Рамсарски места като ги обяви за защитените територии по националното си законодателство, включи ги в мрежата Natura 2000 или разработи план за тяхното управление.

В българското законодателство няма специално разработена част за рамсарските места. Най-ценните територии на повечето български Рамсарски места са вече включени в защитени територии и така частично се ползват от защитата на Закона за защитените територии. В Закона за биологичното разнообразие е записано, че България изгражда своята Национална екологична мрежа включвайки в нея приоритетно Рамсарските места. Следвайки тази препоръка всички настоящи български Рамсарски места бяха включени и в защитени зони. Така европейската мрежа Natura 2000 ще допринесе за тяхното по-добро опазване и управление.

Местата по **световно природно наследство** са територии, включени в списъка на Конвенцията за световно природно и културно наследство. Конвенцията е приета през 1972 г. и днес в нея са включени 186 държави.

Всяка държава - страна по тази Конвенция, трябва да определи такива територии и да осигури тяхната защита чрез наличните си ресурси и международната помощ и сътрудничество.

Включването на дадена територия в списъка на световното природно наследство е знак за нейната ценност. Тя е обект на международно наблюдение и по- приоритетна за финансиране и за решаване на нейни проблеми.

България е една от първите страни подписали Конвенцията за световно природно и културно наследство. Две български места са включени в този списък – северната част от Пирин планина и езерото Сребърна.

Включването на определена територия в списъка не решава нейните проблеми и не осигурява нейното опазване и управление. Това се осигурява чрез националното законодателство на всяка страна. Опазването на Пирин и Сребърна се осигурява от Закона за защитените територии - северен Пирин е част от Национален парк Пирин, а езерото Сребърна е част от поддържан резерват «Сребърна». С изграждането на европейската мрежа Натура 2000 и двете територии бяха включени също в защитени зони по Директивите за птиците и хабитатите (Пирин и Сребърна). Така те станаха обект на защита, а и на финансиране от Европейския съюз.

Сребърна е типичен пример за територия обект на грижа на няколко международни Конвенции, европейски директиви и българското законодателство. Освен за место от световно природно значение по тази Конвенция, тя е включена и в списъка на Рамсарските места, обявена е за защитена територия (поддържан резерват) и защитена зона по двете директиви (Сребърна). След засилената еутрофикация на езерото, то бе включено за периода 1992-2003 в Списък на застрашеното природно наследство и в списъка на застрашените Рамсарски места. След активни мерки на българската държава и международна помощ, състоянието на езерото се подобри значително и то бе извадено от списъците на застрашените обекти по двете Конвенции.